

Maryla Renat

Wstęp

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Edukacja
Muzyczna 3, 9-10

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

WSTĘP

Utwory dla dzieci są bardzo ważnym nurtem w dziejach muzyki klasycznej. Wyobrażenia najmłodszych słuchaczy inspirowała wielu kompozytorów różnych epok do tworzenia niezwykle urozmaiconych tematycznie dzieł. Liczne są utwory o tematyce baśniowej, będące kompozycjami czysto ilustracyjnymi lub ujętymi w formie scenicznej: operowej lub baletowej. Dźwiękowa ilustracyjność jest w muzyce dziecięcej momentem kluczowym, twórczym założeniem w większości pisanych dla dzieci utworów. Dlatego w muzyce adresowanej do najmłodszych odbiorców dominują dzieła o charakterze ilustracyjnym. Wśród nich z kolei najczęściej pojawia się tematyka związana z przyrodą, światem zwierzęcym, porami roku i zjawiskami życia codziennego. Wspomniana wyżej tematyka baśniowa również mieści się w szerokim nurcie dzieł ilustracyjnych i programowych.

Kompozycje dziecięce występują w bardzo różnych gatunkach: muzyce solowej, liryce wokalne, muzyce orkiestrowej. Artykuły I części niniejszego Zeszytu dotyczą utworów dziecięcych w wyżej podanych gatunkach. Jak już wspomniano we wstępnej nocie „Od redaktora”, fortepianowe utwory dziecięce wieku omawia Anna Stachura-Bogusławska (*Środki współczesnego języka dźwiękowego w wybranych cyklach utworów dziecięcych na fortepian kompozytorów polskich XX wieku*). Autorka podejmuje charakterystykę tych kompozycji, w których zastosowany został współczesny, XX-wieczny język dźwiękowy. Skupiła swą uwagę na cyklach utworów, stanowiących zamkniętą całość w sensie tematyki i doboru środków muzyczno-ilustracyjnych. Charakterystyka ta obejmuje cykle Witolda Rudzińskiego, Marty Ptaszyńskiej, Bernadetty Matuszczak, Jerzego Bauera, Juliusza Łuciuka i Edwarda Bogusławskiego. Ponadto omówiony został zbiór drobnych utworów różnych kompozytorów, wspólnie opublikowanych, a będący dedykacją muzyczną dla Prezesa Związku Kompozytorów Polskich z okresu lat 60.

Wśród wielu polskich twórców byli kompozytorzy, którzy niemal całkowicie poświęcili się twórczości dziecięcej; niektórzy zaś tylko okazjonalnie podejmowali ten rodzaj utworów. Szczególną wartość artystyczną posiadają utwory najwybitniejszych kompozytorów, mimo iż stanowiły one często nurt uboczny na planie całego dorobku kompozytorskiego. Takie zjawisko ma miejsce w polskiej dziecięcej twórczości pieśniarskiej. Drugi artykuł pióra Maryli Renat (*Pie-*

śni dla dzieci w muzyce polskiej) omawia pieśni dla dzieci polskich twórców (głównie XX wieku), które zostały ujęte w trzech działach: 1) pieśni użytkowe (cykle pieśni Zygmunta Noskowskiego, Tadeusza Mayznera, Ireny Pfeiffer), 2) pieśni użytkowe o większym stopniu trudności (cykle pieśni Tadeusza Bairda, Augustyna Blocha), 3) pieśni artystyczne Karola Szymanowskiego, przeznaczone do słuchania, oraz pieśni Witolda Lutosławskiego, wśród których znajdują się zarówno utwory do śpiewu, jak i do słuchania. Jak widać, znalazły się w tym omówieniu utwory kompozytorów różnej rangi. Autorka przedstawia okoliczności powstania utworów, formę, środki techniki ilustracyjnej. Do tej charakterystyki wybrane zostały również wyłącznie kompozycje polskie, ze względu na ich częste zastosowanie i dostępność. Artykuł prezentuje tylko pewną część dziecięcego dorobku pieśniarskiego polskich kompozytorów, który jest niezwykle obszerny. Zróżnicowany język dźwiękowy, jakim odznaczają się omówione cykle pieśni ilustruje duże bogactwo inwencji w twórczości pieśniarskiej. Jak wynika z analiz jest ona także terenem prezentacji wierszy wybitnych, polskich poetów.

Świat dziecięcej wyobraźni przyczynił się w znacznym stopniu do rozwoju kolorystyki orkiestrowej. Twórczy zamysł, polegający na stworzeniu „muzycznego portretu” bajkowej postaci, czy sytuacji, prowadził niejednokrotnie do ciekawych odkryć instrumentacyjnych. Ta tematyka przedstawiona została w trzecim artykule I części, również autorstwa Maryli Renat (*Utwory orkiestrowe dla dzieci*). Jest to obszerna charakterystyka ośmiu najbardziej znanych dzieł muzyki orkiestrowej, adresowanej do młodych słuchaczy. Zawiera ich analizy, omówienia zawartych w nich treści literackich (libretta) oraz uwagi o rozwiązaniach instrumentacyjnych i walorach kolorystycznych poszczególnych dzieł. Utwory orkiestrowe omawiane są w porządku chronologicznym. A są to: *Kindersinfonie* Josepha Haydna, fantazja zoologiczna *Karnawał zwierząt* Camille’a Saint-Saënsa, *Obrazki z wystawy* Modesta Musorgskiego, suita z baletu *Dziadek do orzechów* Piotra Czajkowskiego, uwertura do opery *Jaś i Małgosia* Engelberta Humperdincka, suita *Moja mateczka gąska* Maurice’a Ravela, baśń symfoniczna *Piotruś i wilk* Sergiusza Prokofiewa oraz *Wariacje i fuga na temat Purcella* Benjamina Brittena. Wszystkie te dzieła posiadają wysoką wartość dydaktyczną w procesie rozwoju percepcji muzycznej dzieci i młodzieży i w zakresie poznania obsady orkiestry symfonicznej.

Artykuły I części niniejszego Zeszytu uwidaczniają rozległość tematyki dotyczącej muzyki dziecięcej. Mogą być punktem wyjścia do dalszych badań, gdyż muzykologia rzadko podejmuje tę tematykę. Z drugiej strony zawierają sporą dawkę informacji, z których mogą skorzystać również nauczyciele na potrzeby pracy dydaktycznej.

Maryla Renat